

Nr 27.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion.

I årets statsverksproposition (IX H.T. p. 146) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på särskild proposition i ämnet till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. för budgetåret 1947/48 beräkna ett förslagsanslag av 180 000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 28 februari 1947 avlämnad proposition, nr 96, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

dels medgiva att bestämmelser rörande upplåtelse av norrländska fjällägenheter må meddelas i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet för den 14 februari 1947 angivna riktlinjer;

dels ock till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 215 000 kronor.

Propositionen har, såvitt angår lagförslaget, hänvisats till lagutskott och i övrigt till jordbruksutskottet.

I samband med propositionen har jordbruksutskottet till behandling förehått en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 351, av herr *Jacobson* i Vilhelmina, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte framhålla såsom synnerligen önskvärt, att vattenledning och avlopp, där så lämpligen kan ske, anordnas i ifrågavarande lägenheter samt att bestämmelse härom intages i kungörelsen om lägenhetsupplåtelse.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionen, får utskottet hänvisa till densamma.

I skrivelse den 30 augusti 1946 har *domänstyrelsen* hemställt, att till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett förslagsanslag av 80 000 kro-

nor. Vidare har styrelsen i skrivelse den 11 december 1946 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka bemyndigande att det Kungl. Maj:t vid 1939 års riksdag lämnade medgivandet att bevilja ersättning för utfört arbete till innehavare av skogstorp eller odlingslägenhet, vars nedläggande vore av allmänt intresse, skulle utsträckas till att avse jämväl ersättning till innehavare av kronotorp, som upplåtits enligt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. Genom beslut den 30 december 1946 har Kungl. Maj:t funnit gott tillerkänna innehavaren av kronotorpet Spångvik å kronoparken Torvsjöån i Vilhelmina socken, Västerbottens län, ersättning med 2 000 kronor för å ifrågavarande torp nedlagt arbete samt anbefallt domänstyrelsen att, sedan torpet avträtt, utbetala nämnda belopp från förevarande anslag.

I egenskap av särskilt tillkallad utredningsman för utredning rörande vissa med lapparnas förhållanden sammanhängande spörsmål har *f. d. generaldirektören L. Berglöf* med skrivelse den 15 september 1945 inkommit med utredning och förslag rörande bland annat ordningen och villkoren för upplåtelse av arrendelägenheter å hemman och andra fastigheter, inköpta för utvidgning av renbetesfjällen i Jämtlands län. Över förslaget avgåvos yttranden av statskontoret, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen, allmänna lönenämnden och länsstyrelsen i Jämtland län. Vid domänstyrelsens yttrande hade fogats yttranden av överjägmästaren i mellersta Norrlands distrikt och jägmästaren i renbetesfjällens revir. Länsstyrelsen hade överlämnat yttrande från lappfogden i länet.

Vid anmälan av detta förslag (prop. nr 56/1946) anförde chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, att förslaget syntes äga sådant samband med då pågående utredning angående reglering av fjällägenheter, som upplåtits jämlikt kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, att ståndpunkt till förslaget icke borde tagas förrän nämnda utredning slutförts.

Sedermera har Berglöf med skrivelse den 30 oktober 1946 framlagt betänkande med förslag rörande vissa lägenhetsupplåtelser å kronomark i Norrlands fjälltrakter (SOU 1946: 80). Detta förslag avser såväl arrendelägenheter å renbetesfjällen i Jämtlands län som fjällägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län. Över betänkandet ha yttranden avgivits av statskontoret, riksräkenskapsverket, domänstyrelsen, egnahemsstyrelsen, allmänna lönenämnden, länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund. Därjämte ha yttranden överlämnats av domänstyrelsen från överjägmästarna i de fem norra distrikten, av egnahemsstyrelsen från egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt av länsstyrelserna från lappfogdarna i nämnda län. Vid egnahemsstyrelsens utlåtande har fogats ett särskilt yttrande av ledamoten i styrelsen riksdagsmannen J. A. Andersson i Tungelsta.

Hittills tillämpade upplåtelseformer i fjälltrakterna m. m.

I fjälltrakterna förekomma ett flertal olika former av jordupplåtelse, nämligen *skogstorp* enligt Kungl. Maj:ts skrivelse den 29 maj 1891 (nr 29) angående upplåtande av odlingslägenheter (skogstorp) å kronoparker i Norrbottens län och kungörelsen den 27 maj 1904 (nr 21 s. 4) angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län, *odlingslägenheter* enligt kungörelsen den 18 juni 1909 (nr 69) angående upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, *fjällägenheter* enligt kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, *jämtländska arrendelägenheter* enligt 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige och Kungl. Maj:ts brev den 22 maj 1891, *renlappsbostäder* och odling i mindre omfattning enligt 42 och 43 §§ samma lag samt *jordbruks- och bostadslägenheter åt lappar* enligt kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. och kungörelsen den 29 mars 1946 (nr 132) om upplåtelse till lappar av vissa lägenheter å renbetesfjällen i Jämtlands län. Vidare ha enligt 56 § renbeteslagen upplåtits bete, slätter, inägor, jakt, fiske m. m. samt med stöd av kungörelsen nr 169/1915 mark för sommarbostäder, fiske- och jaktstugor, odlingsområden att tilläggas hemman och lägenheter m. m.

Rörande tillkomsten av nämnda upplåtelseformer torde få hänvisas till betänkandet s. 7—17. Å s. 6—12 i propositionen ha intagits gällande bestämmelser om nämnda upplåtelseformer samt om upplåtelse av kronotorp.

Utredningsmannens förslag.

Utredningsmannens förslag innebär i huvudsak följande.

För upplåtelse av fjällägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län samt arrendelägenheter å de till utvidgning av renbetesfjälleden i Jämtlands län inköpta fastigheterna, vilka båda slag av lägenheter av utredningsmannen benämnas norrländska fjällägenheter, skola utfärdas gemensamma bestämmelser. Upplåtelseerna skola prövas av Kungl. Maj:t. Lägenheterna skola stå under egnahemsorganens vård och förvaltning. För upplåtelseerna skola i huvudsak gälla de grunder, som enligt beslut vid 1943 års riksdag gälla för upplåtelse av kronotorp. Upplåtelse tiden skall sålunda i regel bestämmas till 30 år med rätt för arrendatorn att efter upplåtelse tidens utgång i allmänhet erhålla ny upplåtelse på 30 år. Vidare skall lägenhet genom kronans försorg förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets drift behövliga anläggningar. Det skall åligga kronan att å de byggnader och andra anläggningar, som äro erforderliga för jordbruket, verkställa för deras bibehållande i brukbart skick nödvändiga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som ej föranletts av arrendatorns vållande. I samband med upplåtelse av lägenhet

skall arrendatorn kunna erhålla lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier, foder och dylikt samt för andra nödvändiga utgifter för igångsättande av driften å lägenheten (inventarielån). Till skillnad från kronortorp skola däremot de norrländska fjällägenheterna icke få av arrendatorn inlösas med äganderätt. Särskilda föreskrifter skola meddelas till skydd för de renskötande lapparna och renskötseln.

De nya bestämmelserna skola i möjligaste mån komma till tillämpning även med avseende å nu bestående liknande upplåtelser. Vid prövningen av möjligheten för sådana lägenheters omföring böra därför vissa eftergifter göras i bestämmelserna för nyupplåtelser. Till uttrönande av lägenheternas beskaffenhet och lämpligaste disposition skall verkställas en inventering av hela lägenhetsbeståndet. För underlättande av förflyttning av innehavare av lägenhet, som befinnes böra nedläggas, skall utgå statsbidrag med högst 2 000 kronor.

De av förslaget föranledda årliga kostnaderna ha beräknats till 120 000 kronor för lägenheternas iståndsättande med byggnader och anläggningar, 20 000 kronor för uppodling och förbättring av jordbruket samt 20 000 kronor för nyanläggningar eller således sammanlagt 160 000 kronor. Dessa kostnader skola, till den del de icke täckas av arrendeavgifterna för lägenheterna, bestridas från anslag å riksstaten under nionde huvudtiteln. För inventarielån bör anvisas ett investeringsanslag av 120 000 kronor. Flyttningsbidrag till innehavare av lägenhet, som nedlägges, bör utgå från statens lappfond. På grund av det ökade arbete, som överförandet av lägenheterna till egnahemsorganens förvaltning medför, bör vid envar av egnahemsnämnderna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län inrättas en befattning såsom extra egnahemsassistent.

I fråga om motiveringen till utredningsmannens förslag får utskottet hänvisa till propositionen s. 13—31.

Yttranden.

Utredningsmannens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. I vissa yttranden har emellertid framhållits vikten av att stor återhållsamhet iakttages i fråga om upplåtelser av nya lägenheter och att stränga bedömningsgrunder tillämpas vid omföringen av äldre lägenheter till den föreslagna nya upplåtelseformen. Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett, att nyupplåtelser överhuvud taget icke böra förekomma. Förslaget har avstyrkts av egnahemsstyrelsen, egnahemsnämnden och lappfogdarna i Norrbottens län samt överjägmästarna i övre och nedre Norrbottens distrikt, i vad det avser fjällägenheterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län, samt av riksräkenskapsverket, i vad det avser de jämtländska arrendelägenheterna. I ett flertal yttranden ha även vissa detaljanmärkningar framställts mot förslaget.

Beträffande innehållet i yttrandena i övrigt hänvisas till propositionen s. 32—40.

Departementschefen.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, har i ärendet anfört och föreslagit följande.

»Å kronomark ovan odlingsgränsen i Norrbottens och Västerbottens län samt å renbetesfjällarna i Jämtlands län äro upplåtna vissa lägenheter, s. k. fjällägenheter respektive jämtländska arrendelägenheter. Innehavarna av dessa lägenheter leva under tryckta ekonomiska förhållanden på grund av de svårigheter, som där föreligga för jordbrukets bedrivande. De klimatiska förhållandena, de långa avstånden och den odlade jordens ringa omfattning utgöra de främsta orsakerna till detta förhållande.

Vissa andra lägenhetsinnehavare i dessa områden ha vid olika tillfällen tillerkänts ett betydande stöd av statsmakterna. Sålunda ha bestämmelser härom beslutats 1943 för innehavare av kronotorp och 1941 och 1946 ifråga om upplåtelse av jordbrukslägenheter åt lappar. Ett av de avgörande skälen för dessa åtgärder har varit, att dessa lägenhetsupplåtelse fylla ett samhällsbehov, kronotorpen för trygghet av tillgång på arbetskraft å kronans skogar och lapplägenheterna för att bereda utkomst för lappar, som icke längre kunna ägna sig åt renskötseln. Men de sociala synpunkterna ha givetvis även spelat en stor roll, då det gällt att bereda dessa lägenhetsinnehavare ökat stöd från det allmännas sida.

Något motsvarande ingripande till förbättring av fjällägenhetsinnehavarnas ställning har hittills icke skett. Måhända kunna icke i förevarande fall de allmänna intressena tillmätas samma vikt. Obestridligt är emellertid att det är betydelsefullt med en viss bosättning även i fjälltrakterna. Många personer äro av olika anledning nödsakade att resa genom dessa områden. Turisttrafiken har också sin betydelse. Möjligheter till samfärd i dessa trakter måste därför finnas. Det är följaktligen nödvändigt att folk finnes tillhands för hållande av båtar i sjöarna, för postbefordran, för underhåll av stigar och färdleder samt för underlättande på annat sätt av färder i dessa trakter. Härvidlag spela dessa olika fjällägenheter en betydelsefull roll, och det är ett allmänt intresse att ett för detta ändamål erforderligt antal lägenheter finnes. För nyssnämnda ändamål äro icke alla nuvarande fjällägenheter erforderliga och ändamålsenliga. Åtskilliga torde efter hand böra nedläggas. Men ett stort antal kommer otvivelaktigt att bestå.

Med hänsyn till det anförda vill jag förorda, att åtgärder från det allmännas sida vidtagas för en förbättring av förhållandena även å dessa lägenheter. Då de jämtländska arrendelägenheterna i flera avseenden förete likheter med fjällägenheterna, torde samma bestämmelser böra gälla för båda ifrågavarande upplåtelseformer.

Uppenbart är, att olika meningar kunna råda om på vilket sätt det statliga stödet lämpligen bör lämnas lägenhetsinnehavarna. Å ena sidan har utredningsmannen föreslagit, att lägenhetsinnehavarna skulle erhålla motsvarande förmåner, som tillerkänts kronotorpare enligt kungörelsen den 17 juni 1943

(nr 532) angående upplåtelse av kronotorp och lappar enligt kungörelsen den 6 juni 1941 (nr 484) angående upplåtelse åt lappar av lägenheter å kronomark m. m. samt kungörelsen den 29 mars 1946 (nr 132) om upplåtelse till lappar av vissa lägenheter å renbetesfjällen i Jämtlands län. Å andra sidan har i vissa av yttrandena över utredningsmannens förslag förordats, att de statliga stödåtgärderna skulle erhålla formen av ökade bidrag för bostads- och ladugårdsförbättring. Övervägande skäl tala enligt min mening för ett genomförande av utredningsmannens förslag, då härigenom dessa lägenhetsinnehavare skulle få en avsevärt tryggare och bättre ställning. Även för dem skulle då komma att gälla de sociala arrendebestämmelserna, i det att byggnadsskyldigheten skulle övertagas av staten. Därjämte skulle de erhålla ytterligare fördelar, av vilka de såsom förut nämnts äro i stort behov. Jag vill i detta sammanhang även erinra, att enligt beslut vid 1943 års riksdag Kungl. Maj:t må i fråga om upplåtelser ovan odlingsgränsen medgiva motsvarande förmåner, som beviljas sådan innehavare av lägenhet nedan odlingsgränsen som önskar övergå till de nya bestämmelserna om kronotorp. Jag anser mig således kunna i huvudsak ansluta mig till det av utredningsmannen framlagda förslaget.

Emellertid torde såsom utredningsmannen uttalat och i vissa av yttrandena ytterligare understrukits stor återhållsamhet böra iakttagas, såvitt angår upplåtelse av nya lägenheter å ifrågavarande områden. Med hänsyn till de för jordbruksdrift ogynnsamma betingelserna och i betraktande av de förpliktelser gentemot lägenhetsinnehavarna, som enligt vad jag nyss antytt böra hädanefter åvila det allmänna, synes böra föreskrivas, att upplåtelse av ny lägenhet må äga rum endast där det finnes påkallat ur allmän synpunkt på grund av sådana behov som jag förut berört. Skulle det därjämte visa sig behövt att vid något tillfälle upplåta mindre områden för uppodling för att därigenom underlätta för vederbörande hemmans- eller lägenhetsinnehavare att erhålla tillräcklig mark, torde hinder härför icke böra möta. Enligt den nu tillämpade kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker må upplåtelse av fjällägenheter icke ske annat än efter Kungl. Maj:ts prövning i varje särskilt fall, under det att enligt 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige rätten att meddela upplåtelse i fråga om de jämtländska arrendelägenheterna tillkommer länsstyrelsen. Med hänsyn till vikten av att upplåtelser av lägenheter ovan odlingsgränsen ske restriktivt anser jag i likhet med utredningsmannen att upplåtelser där liksom hittills skola få ske endast efter Kungl. Maj:ts prövning. Samma bestämmelser torde böra tillämpas i fråga om lägenheter å renbetesfjällen. Däremot vill jag av skäl, som egnahemsstyrelsen anfört, förordna att överlåtelse av nyttjanderätt till redan upplåten lägenhet icke skall underställas Kungl. Maj:ts prövning utan få bedömas av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer.

I fråga om förvaltningen av förevarande lägenheter, vilka torde böra benämnas norrländska fjällägenheter, har utredningsmannen föreslagit, att

densamma skall anförtros åt egnahemsorganen. Såsom förut framhållits handhava dessa myndigheter redan nu vården och förvaltningen av de lägenheter, som upplåtas till lappar enligt kungörelsen nr 484/1941 och kungörelsen nr 132/1946. Med hänsyn bland annat härtill förordar jag, att förvaltningen av de norrländska fjällägenheterna överflyttas å egnahemsorganen eller de organ, som i framtiden kunna komma att övertaga egnahemsmyndigheternas arbetsuppgifter. Till egnahemsorganens förvaltning torde emellertid böra överflyttas även de lägenheter inom förevarande områden, som ej omföras till den nya upplåtelseformen. Till dess närmare erfarenheter vunnits rörande omfånget av de arbetsuppgifter, som komma att tillföras egnahemsnämnderna, torde någon förstärkning av nämndernas arbetskrafter icke böra ske. Såsom framgår av vad jag anfört i lagsrådsremissen den 17 januari 1947 angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken avses att egnahemsnämnderna skola upphöra från och med den 1 juli 1948 och deras verksamhet övertagas av de nyinrättade lantbruksnämnderna. Behovet av personal för dessa nämnder torde böra prövas av en särskild utredning, som jag har för avsikt att begära bemyndigande av Kungl. Maj:t att få igångsätta. Behovet av arbetskraft för nu ifrågavarande ändamål synes därvid böra beaktas.

Vid handläggningen i egnahemsnämnden av ärenden, som röra ifrågavarande lägenheter, synes, i överensstämmelse med utredningsmannens förslag och såsom redan nu gäller beträffande lägenheter upplåtna enligt nyssnämnda båda kungörelser, vederbörande lappfogde böra inträda såsom ledamot i nämnden. Därjämte torde vederbörande överjägmästare eller annan tjänsteman hos domänverket, som Kungl. Maj:t bestämmer, böra ingå såsom ledamot i nämnden vid behandling av ärenden avseende rätt för lägenhetsinnehavare till skogsförnödenheter, kreatursbete, jakt eller fiske å kronomark, som står under domänstyrelsens förvaltning. Jag vill i detta sammanhang understryka vikten av att lappfogdarna jämte dem underställd personal, även sedan förvaltningen av lägenheterna överflyttats till egnahemsorganen, i största möjliga utsträckning lämna lägenhetsinnehavarna liksom egnahemsmyndigheterna erforderligt biträde.

Härefter torde jag få ingå på de särskilda bestämmelser, som böra reglera ifrågavarande upplåtelser. I stort sett kan jag härvid biträda utredningsmannens förslag, som i väsentliga hänseenden ansluter sig till de bestämmelser vilka gälla i fråga om upplåtelse av kronotorp. En närmare redogörelse för de föreslagna upplåtelsevillkoren synes därför icke erfordras i vidare mån än jag funnit anledning till avvikelser från utredningsmannens förslag.

I fråga om lägenhetsinnehavares rätt att uppsäga upplåtelseavtalet före upplåtelse tidens utgång torde böra givas enahanda föreskrift som beträffande kronotorp eller således att lägenhetsinnehavaren, där upplåtelseavtalet är gällande för längre tid än fem år, må uppsäga avtalet till upphörande med utgången av femte året. Samma rätt bör tillkomma lägenhetsinnehavaren vid utgången av vart femte år därefter.

Vad angår brandförsäkring av byggnaderna å lägenheterna har i vissa

yttranden uttalats, att lägenhetsinnehavarna icke borde vara skyldiga att hålla byggnaderna brandförsäkrade och att erlägga försäkringspremierna. Med anledning härav vill jag erinra, att frågan om försäkring av kronoegendom, däribland kronotorp, för närvarande är föremål för övervägande inom finansdepartementet. Därest i anslutning härtill skulle meddelas bestämmelser av innebörd, att kronotorpare befrias från sin skyldighet att hålla byggnaderna å kronotorp brandförsäkrade, torde motsvarande föreskrifter böra utfärdas i fråga om de norrländska fjällägenheterna. Vid bestämmandet av avgifterna för upplåtelseerna bör emellertid under sådana förhållanden hänsyn tagas till att lägenhetsinnehavarna fritagits från skyldigheten att hålla byggnaderna försäkrade. Såsom Sveriges kronotorpare- och kolonistförbund framhållit torde skäl knappast föreligga att föreskriva, att brandförsäkring skall tagas företrädesvis i brandstodsförening för länet eller orten.

Med anledning av vad domänstyrelsen anfört rörande utredningsmannens förslag om rätt till färbete vill jag framhålla, att det givetvis bör ankomma på egnahemsnämnden att, innan dylikt bete upplättes, pröva huruvida hinder mot upplåtelsen möter i gällande lag.

Mot de av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna till skydd för de renskötande lapparna och renskötseln har jag icke någon erinran. Däremot kan jag icke biträda förslaget, att lägenhetsinnehavare icke skulle få utan tillstånd av egnahemsnämnden låta personer, som ej tillhöra hans hushåll, för längre tid taga uppehåll å lägenheten. Till motivering för detta förslag har utredningsmannen anfört, att en dylik bestämmelse i vissa fall visat sig vara av behovet påkallad. Då emellertid i 2 kap. 36 § allmänna nyttjanderättslagen, vilket lagrum även skall tillämpas beträffande ifrågavarande lägenhetsinnehavare, finnes föreskrift därom, att arrenderätten är förverkad, därest arrendatorn å fastigheten för eller tillåter andra föra ett sådant leverne, som väcker allmän förargelse eller verkar störande på omgivningen, synes den av utredningsmannen föreslagna bestämmelsen icke behöfelig.

I likhet med kronotorpare torde innehavare av norrländsk fjällägenhet böra kunna erhålla odlingsbidrag och inventarielån. Vad domänstyrelsen föreslagit i fråga om bidrag för betesanläggningar anser jag mig likaledes böra biträda.

De nu förordade bestämmelserna kunna icke utan vidare bliva tillämpliga å de redan förut upplåtna lägenheterna. I betraktande av de väsentligt ökade förmåner, som enligt de nya reglerna tillkomma lägenhetsinnehavarna, torde det emellertid kunna antagas, att många av dem komma att söka övergå till de nya bestämmelserna. En dylik övergång synes i möjligaste mån böra underlättas. Då såsom jag förut framhållit upplåtelse av nya lägenheter endast sparsamt böra medgivas, erhålla de nya bestämmelserna sin största betydelse för de redan befintliga lägenheterna. Vad utredningsmannen föreslagit i fråga om förutsättningarna för omföring av de äldre lägenheterna till den nya upplåtelseformen finner jag mig kunna i stort sett biträda. Emellertid torde det med hänsyn till den av mig förut föreslagna strängare prövningen av förutsättningarna för upplåtelse av nya lägenheter böra övervägas om

icke även en viss begränsning bör göras i möjligheterna att omföra äldre lägenheter. I detta hänseende synes, i viss anslutning till vad egnahemsstyrelsen anfört, i allt fall den regeln böra tillämpas, att omföring icke må äga rum, där man kan förvänta att lägenheten inom den närmaste framtiden kommer att nedläggas. Såsom domänstyrelsen och överjägmästaren i Umeå distrikt anfört torde innehavare av lägenhet, som omföres till den nya upplåtelseformen, böra erhålla skälig nedsättning i arrendeavgiften till dess lägenheten iordningställts.

För utrönande av de nuvarande lägenheternas beskaffenhet och lämpligaste disposition torde på sätt utredningsmannen föreslagit böra företagas en inventering av hela lägenhetsbeståndet. Denna inventering synes böra omfatta jämväl skogstorp och odlingslägenheter ovan odlingsgränsen. I anslutning till inventeringen bör avgöras huruvida lägenhet överhuvud bör bestå eller nedläggas. För underlättande av förflyttning av innehavare av lägenhet, som befinner böra nedläggas, torde statsbidrag få utgå. Någon anledning att lämna flyttningsbidrag endast för den händelse lägenhetsinnehavaren flyttar till annan lägenhet synes mig knappast förefinnas. Enligt min mening torde sådant bidrag även böra kunna beviljas, om lägenhetsinnehavaren t. ex. övergår till annat näringsfång. Flyttningsbidraget torde i allmänhet böra utgå med högst 2 000 kronor. I de fall, där det av innehavaren å lägenheten nedlagda arbetet uppskattas till högre värde, synes emellertid flyttningsbidraget efter Kungl. Maj:ts prövning böra få utgå med högre belopp än 2 000 kronor.

För genomförandet av den förordade omläggningen torde i överensstämmelse med utredningsmannens förslag i första hand böra tagas i anspråk de för lägenheterna utgående arrendeavgifterna. Återstående kostnader för lägenheternas iståndsättande synas böra bestridas från det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. Detta anslag, som för innevarande budgetår uppförts med 80 000 kronor, torde med anledning härav böra i avvaktan på närmare erfarenheter av förevarande verksamhet för budgetåret 1947/48 uppräknas med 100 000 kronor. Såsom förut framhållits avses för närvarande av nämnda anslag ett belopp av 10 000 kronor för byggnadshjälp åt brukarna av de nuvarande fjälllägenheterna. För de lägenheter, som icke komma att omföras till den nya upplåtelseformen, torde medel för byggnadshjälp alltjämt böra beräknas under anslaget. Av skäl som egnahemsstyrelsen anfört synes ett med 15 000 kronor till 25 000 kronor förhöjt belopp böra upptagas för detta ändamål. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter rörande användningen av sistnämnda belopp. Kostnaderna för de av mig förordade flyttningsbidragen synas icke lämpligen böra bestridas från statens lappfond utan torde härför erforderliga medel böra beräknas under förevarande anslag. För nästa budgetår torde ett belopp av 20 000 kronor få avses härför. Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle anslaget för budgetåret 1947/48 böra uppföras med (80 000 + 100 000 + 15 000 + 20 000 =) 215 000 kronor. Från anslaget torde jämväl

såsom domänstyrelsen i sin skrivelse den 11 december 1946 föreslagit få bestridas kostnaderna för nedläggande av kronotorp, som upplåtits enligt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m.

Då för inventarielån till fjällägenhetsinnehavare föreslagits samma villkor som gälla för lån från kronotorparnas inventarielånefond, torde det såsom statskontoret anfört icke vara erforderligt att för utlämnande av förstnämnda lån inrättas en särskild lånefond utan synes lägenhetsinnehavarnas lånebehov i stället böra täckas genom lån från kronotorparnas inventarielånefond. Något särskilt anslag för ändamålet behöver således icke upptagas.

I överensstämmelse med utredningsmannens förslag torde arrendeavgifterna för lägenheterna böra tillföras en i egnahemsstyrelsens räkenskaper för ändamålet upplagd diversemedeltitel och de med medlen bestridda utgifterna avföras direkt å denna titel. I den mån anslagsmedel disponeras böra dessa tagas i anspråk genom utgifternas avförande direkt å anslaget. För den husbehovsskog, som förbehålles innehavare av lägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län, torde såsom utredningsmannen förordnat ersättning böra tillföras domänfonden.

Ett genomförande av de av mig förordade förslagen synes påkalla ändring av 56 § renbeteslagen. Såsom av den föregående redogörelsen framgår äro bestämmelserna om upplåtelse av jämtländska arrendelägenheter och fjällägenheter ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län upptagna dels i nämnda lagrum och dels i kungörelsen den 3 juni 1915 (nr 169) angående upplåtande av odlingslägenheter m. m. i trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker. I 56 § fjärde stycket renbeteslagen stadgas att, där upplåtelse av nyttjanderätt till inägor ovan odlingsgränsen eller å renbetesfjällen finnes kunna äga rum utan avsevärt men för renskötseln, sådan upplåtelse må mot avgift meddelas av länsstyrelsen. Enligt kungörelsen nr 169/1915 ankommer det på Kungl. Maj:t att, där synnerliga skäl föreligga, meddela upplåtelse av odlingslägenhet eller eljest med nyttjanderätt upplåta mark ovan odlingsgränsen. I anslutning till vad jag förut anfört torde bestämmelsen i 56 § renbeteslagen böra kompletteras med en föreskrift, att upplåtelse av nyttjanderätt till mark inom ifrågasvarande områden må meddelas även där det påkallas med hänsyn till den allmänna samfärdseln. Vidare synes böra föreskrivas, att där synnerliga skäl föreligga må även eljest upplåtas nyttjanderätt till mark för bostadsändamål eller annat liknande ändamål. I samband härmed torde kungörelsen nr 169/1915 böra upphävas.

Då enligt vad jag förut tillstyrkt upplåtelse av ny lägenhet skall underställas Kungl. Maj:ts prövning men överlåtelse av nyttjanderätt till redan upplåten lägenhet skall prövas av den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer, torde i 56 § fjärde stycket renbeteslagen böra stadgas, att där avsedda upplåtelse skola meddelas av Kungl. Maj:t eller den myndighet Kungl. Maj:t bestämmer. Av praktiska skäl synes motsvarande böra föreskrivas i fråga om övriga i 56 § omförmälda upplåtelse.

Förslaget att de för lägenheterna utgående arrendeavgifterna skola tagas i anspråk för lägenheternas iordningställande och förvaltning föranleder en jämkning av bestämmelsen i 56 § sista stycket renbeteslagen, att medel, som inflyta genom de i 56 § avsedda upplåtelseerna, skola användas till förmån för lapparna.

De av mig nu förordade bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1947.

I överensstämmelse med det anförda har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige*. Detta förslag är av den natur, att lagrådets yttrande över detsamma bör inhämtas. I övrigt torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter som kunna bli erforderliga för genomförande av de i det föregående av mig förordade förslagen.»

Av olika skäl torde det för det allmänna vara av värde att en viss bosättning finnes i fjälltrakterna. En stor del av befolkningen inom dessa områden har emellertid en ur ekonomisk synpunkt svår ställning. Detta gäller särskilt innehavare av fjälllägenheter å kronomark ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens län men även innehavare av arrendelägenheter å renbetesfjällen i Jämtlands län. För att dessa lägenhetsinnehavare skola komma i åtnjutande av den höjning av levnadsstandarden, som under senare tid kommit andra jämförliga befolkningsgrupper till del, torde ett betydande stöd av statsmakterna vara erforderligt. Utskottet finner det därför tillfredsställande, att Kungl. Maj:t nu framlagt förslag till åtgärder från det allmännas sida för en förbättring av förhållandena å nämnda lägenheter.

Utskottet.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår ha olika meningar yppat sig om på vilket sätt lägenhetsinnehavarna skola erhålla stöd från statsmakterna. Utredningsmannen har med instämmande av flertalet remissmyndigheter föreslagit, att lägenhetsinnehavarna skulle erhålla motsvarande förmåner som beslutats vid 1943 års riksdag för innehavare av kronotorp samt vid 1941 och 1946 års riksdagar för lappar. I vissa av remissyttrandena har emellertid förordats, att de statliga stödåtgärderna skulle erhålla formen av ökade bidrag för bostads- och ladugårdsförbättring. I likhet med departementschefen anser utskottet utredningsmannens förslag vara att föredraga. Utskottet vill i detta sammanhang endast erinra, att redan enligt beslut vid 1943 års riksdag innehavare av fjälllägenheter kunna tillerkännas de förmåner, som beviljas sådan innehavare av lägenhet nedan odlingsgränsen som önskar övergå till de nya bestämmelserna om kronotorp.

Emellertid torde såsom departementschefen anfört stor återhållsamhet böra iakttagas, såvitt angår upplåtelse av nya lägenheter inom ifrågavarande områden. Utskottet har därför icke något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, att upplåtelse av ny lägenhet skall få äga rum endast där det finnes påkallat ur allmän synpunkt. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot de förslag, som i förevarande proposition framlagts beträffande

ordningen för lägenheternas upplåtande samt i fråga om vården och förvaltningen av lägenheterna. I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag böra lägenheterna benämnas norrländska fjällägenheter.

Beträffande de särskilda bestämmelser, som böra reglera ifrågavarande upplåtelser, ansluter sig Kungl. Maj:ts förslag i huvudsak till de föreskrifter, som gälla för upplåtelse av kronotorp. Detta innebär bland annat, att lägenheterna skola genom kronans försorg förses med boningshus, nödiga ekonomibyggnader och övriga för jordbrukets drift behövliga anläggningar. Det skall vidare åligga kronan att å de byggnader och andra anläggningar, som äro erforderliga för jordbruket, verkställa för deras bibehållande i brukbart stånd nödvändiga reparationer, som ej äro av allenast mindre omfattning och som ej föranletts av lägenhetsinnehavarens vållande. I samband med upplåtelse av lägenhet skall lån för anskaffande av nödiga jordbruksinventarier m. m. (inventarielån) kunna beviljas. Till skillnad från kronotorp skola dock de norrländska fjällägenheterna icke få av lägenhetsinnehavarna inlösas med äganderätt. Någon motsvarighet till den arbetsskyldighet, som regelmässigt gäller för kronotorpare, har ej heller ifrågasatts. De sålunda föreslagna bestämmelserna för upplåtelse av norrländska fjällägenheter finner utskottet i stort sett ändamålsenliga. Vad angår det i motionen II: 351 berörda spörsmålet om lägenheternas utrustande med vattenledning och avlopp anser utskottet i likhet med motionären det visserligen i och för sig önskvärt att lägenheterna, där så utan alltför stora kostnader lämpligen kan ske, förses med vatten- och avloppsledningar. Någon uttrycklig föreskrift om hur lägenheterna skola vara utrustade i detta hänseende torde emellertid lika litet som beträffande jordbruksarrenden i allmänhet vara erforderlig.

De nya bestämmelserna rörande norrländska fjällägenheter torde med hänsyn till att upplåtelser av nya lägenheter endast sparsamt böra medgivas erhålla sin största betydelse för de redan befintliga lägenheterna. Vad departementschefen förordat i fråga om de äldre lägenheternas omföring till den nya upplåtelseformen, inventering av lägenhetsbeståndet och flyttningsbidrag till lägenhetsinnehavare, som avstår från rätten till sin lägenhet för att slå sig ned på annan plats, finner sig utskottet kunna biträda. Utskottet förutsätter sålunda i likhet med departementschefen, att äldre lägenheter, som kunna förväntas komma att nedläggas inom den närmaste framtiden, icke skola omföras till den nya upplåtelseformen.

För lägenheternas iståndsättande och förvaltning torde i första hand böra tagas i anspråk de för lägenheterna utgående arrendeavgifterna. Återstoden av kostnaderna för genomförandet av den förordade omläggningen synes böra bestridas från anslaget till Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl. Detta anslag, som för innevarande budgetår är uppfört med 80 000 kronor, varav 10 000 kronor avsetts för byggnadshjälp åt brukarna av de nuvarande fjällägenheterna, torde i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag böra uppräknas med 100 000 kronor för lägenheternas iståndsättande, med 15 000 kronor för ytterligare byggnadshjälp till innehavarna av de lägenheter, som icke bliva omförda till den nya

upplåtelseformen, samt med 20 000 kronor för bestridande av de i det föregående förordade flyttningsbidragen. Anslaget synes sålunda för budgetåret 1947/48 böra uppföras med 215 000 kronor. Från anslaget torde jämväl böra bestridas kostnaderna för nedläggandet av kronotorp, som upplåtits enligt kungörelsen den 14 juni 1929 (nr 170) angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. För utlämnande av inventarielån till innehavarna av norrländska fjällägenheter synes kronotorparnas inventarielånefond böra få tagas i anspråk.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1) medgiva att bestämmelser rörande upplåtelse av norrländska fjällägenheter må meddelas i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 14 februari 1947 angivna riktlinjerna;

2) till *Kolonisation: Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl.* å riksstaten för budgetåret 1947/48 under nionde huvudtiteln anvisa ett *förslagsanslag* av 215 000 kronor;

B. att motionen II: 351, i den mån densamma icke kan anses besvarad genom vad utskottet ovan anført och hemställt, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 april 1947.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Tjällgren, Carl Edmund Eriksson, Alfred Andersson, Nils Olsson, Näslund, Svedberg, Hagman och Isaksson; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Gustafson i Vimmerby, Mäler, Andersson i Surahammar, Larsson i Karlstad, Gustafson i Dädesjö, Jacobson i Vilhelmina och Svensson i Ljungskile.
